

Абры́длы (разм.) — які надакучыў, стаў непрыемным.

Неспадзэ́ўка — нечаканы, непрадбачаны выпадак, здарэнне.

Сця́ўся — сціснуўся, сабраўся ў камячок.

По́рхайка — шарападобны грыб, мякаць якога пры высыханні ператвараецца ў цёмны пыл.

Лязо́ — востры край прылады, якой сякуць або рэжуць; вастрэё.

АЛЯКСЕЙ ЯКІМОВІЧ

Ножык

Упёршыся абедзвюма рукамі,
Дзіма адчыніў шэрыя металічныя
дзверы пад'езда і выйшаў на двор.

Непадалёку на асфальце шчыльным колам стаяць хлопчыкі з суседніх пад'ездаў. Як відаць, захопленыя нейкай цікавай гульнёй, яны дружна і весела рагаталі.

Дзіма намацаў у кішэні ножык і цвёрдым, упэўненым крокам накіраваўся да хлопцаў.

Ножык-складанчык сёння Дзіму падарыў тата.

— Вось табе мой падарунак, грыбнік, — сказаў, усміхнуўшыся.

Так, Дзіма часта з бацькам ходзіць у грыбы, любіць іх збіраць, асабліва баравікі і падасі-навікі. Цяпер у яго, як у сапраўднага грыбніка, ёсць ножык. Зараз ён пакажа яго хлопцам, быццам незнарок выцягнуўшы з кішэні. Канешне, яны здзівяцца і, напэўна, пазайдросцяць яму.

Дзіма наблізіўся да сяброў і ад неспадзёўкі шырока расплюшчыў вочы, падобныя на два чорныя гузічкі.

У цэнтры жывога кола на кўкішках сядзеў Дзімаў аднакласнік Юра (яны сёлета перайшлі ў чацвёрты клас) і двума пальцамі трымаў тонкую белую нітку, якая была прывязана за левую лапку маленькага натапыранага верабейкі.

— Вы тут што робіце? — вырвалася ў Дзімы.

Пачуўшы Дзімаў голас, верабейка ўстрапянуўся і прыўзняў ускудлачаны хвост, як бы намерваючыся ўзляцець у неба.

«Ён зразумеў, што я яго шкадую, спадзяецца, што дапамагу», — падумаў Дзіма і мацней сціснуў у кішэні гладкую, адпаліраваную ручку ножыка.

— Мы гуляем! — павёў шырокімі плечукамі Юра і з сілай пацягнуў за нітку.

Верабейка нязграбна бокам упаў на асфальт і затрапятаў правай лапкай, намерваючыся скінуць з левай абрыдлую нітку.

Хлопцы зарагаталі, загудзелі, усцешаныя, а верабейка прыўстаў і затрос цёмна-шэрай галоўкай. На ягоным горлачку, прабіваючыся праз ускудлачанае пер'е, захадзіла, запульсавала нейкая жылачка. Бываючы з бацькам у лесе, Дзіма не раз і не два назіраў за птушкамі, любаваўся імі, слухаў іхнія спевы.

— Чуеш, сыноч, як стараюцца сябры нашы меншыя? — аднаго разу заўважыў бацька.

«Меншым звычайна дапамагаюць большыя. Выходзіць, мы, людзі, птушкам павінны дапамагаць», — тады адзначыў пра сябе Дзіма.

— Птушка, камячок пер'я, можна сказаць, а таксама нешта разумее, — зірнуўшы на Дзіму, важна, як знаўца, прагаварыў Юра.

Дзіма нагнуўся, хацеў паглядзець верабейку, а ён зусім сцяўся, прыціснуўся да зямлі.

— Разумее, баіцца! — засмяўся Юра, паказаўшы шчыльныя, востранькія зубкі.

Дзімава рука застыла ў паветры.

— Ты як яго злавіў?

Вераб'і, ведаў Дзіма, птушкі хітрыя, асцярожныя, у рукі не даюцца.

— Акно на кухні адчыніў і крошак хлеба на стол насыпаў. Ён пазіраў, пазіраў здалёку, не вытрымаў і заляцеў на кухню. Тут я з кута выскачыў і шапкай яму як даў! З першага разу пацэліў, не верыш? Думаў, што забіў ці пакалечыў. Аж не! Як бачыш, жывы, цэленькі застаўся, — кароткім тоўстым пальцам Юра дакрануўся да белай папярочнай палоскі на крыле.

Верабейка адкрыў дзюбку і жаласна ціўкнуў.

— Просіцца, каб выпусціў, — зноў важна, як знаўца, прагаварыў Юра.

— А ты выпусці! Выпусці яго! — падхапіў Дзіма і дастаў з кішэні новенькі бліскучы ножык. — Я нітку перарэжу, давай.

— Бацька купіў яму ножык, у грыбы будуць хадзіць, — выказаў здагадку адзін з хлопчыкаў.

— Але, — кіўнуў галавою Дзіма і прамовіў з надзеяй: — Я перарэжу?

Юра надзьмуў шчокі. Ягоны твар стаў падобны на спелую порхаўку.

— Шкадуеш вераб'я?

— Шкадую, — прызнаўся Дзіма.

— Свой ножык мне аддай, назусім. За ножык выпушчу.

Хлопцы перасталі гаманіць, сцішыліся.

Як закончацца падзеі ў апавяданні?

«Вух!» — з грукатам зачыніліся ў пад’ездзе цяжкія металічныя дзверы.

Дзіма ўздрыгнуў.

— Аддасі? — напамніў Юра. Па ягоным загарэлым ілбе прабегла маршчынка, падобная на павуцінку.

Дзіма непрыкметна змахнуў рукавом дзве слязінкі, што набеглі на вочы-гузічкі.

— Ну! — прыўстаў Юра.

— Аддам, але спачатку нітку на лапцы перарэжу.

Дзіма ўзяў верабейку і вострым лязом ножыка асцярожна разрэзаў на лапцы туга завязаную нітку. Затым адышоў убок, падкінуў птушку ўгору і ціха сказаў:

— Ляці, верабейка!

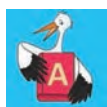
1. Каго ўбачыў Дзіма ў двары?
2. Што ўразіла хлопчыка, калі ён падышоў да сяброў?
3. Як паводзіў сябе палонны верабейка? Знайдзіце і прачытайце адпаведныя ўрыўкі.
4. Як вы ахарактарызуеце Юру?
5. Чаму Дзіма ахвяраваў сваім ножыкам? Як вы ацэньваеце ўчынак хлопчыка?
6. Ці аддалі б вы свой дарагі бацькоўскі падарунак у падобнай сітуацыі?
7. Разгледзьце ілюстрацыі на с. 81 і 84. Якія эпізоды з апавядання на іх адлюстраваны? Прачытайце адпаведныя ўрыўкі.

Перакажыце змест твора па пытаннях.

1. З кім сустрэўся Дзіма ў двары?
2. Адкуль у хлопчыка з'явіўся ножык-складанчык?
3. Каго ўбачыў Дзіма ў цэнтры кола сяброў?

4. Што адказаў Юра на пытанне Дзімы?
5. Як паводзіў сябе палонны верабейка?
6. Дзе Дзіма назіраў за птушкамі раней?
7. Як верабейка апынуўся ў палоне?
8. Аб чым папрасіў Дзіма ў Юры?
9. Чым давялося заплаціць хлопчыку за свабоду птушкі?

Жах — моцны страх да знямення.

Поўнач — мясцовасць з халодным, суровым кліматам.

Пароша — свежы снег, які толькі што выпаў.

ЭДЗІ АГНЯЦВЕТ

Чаму ў трывозе Дзед Мароз?

Закружыўся верталёт
Над узлескам, над палянай.
Прызямліўся Дзед-пілот,
На паляну з жахам глянуў.

— Як змяніўся гэты бор!
Быў ён весні, чысты, звонкі.
Ад сініц сінеў прастор,
І свяціліся сасонкі.